Perustuslakivaliokunta

Lausunto Tenon sopimuksesta ja sen voimaansaattamislaista

Tenon Kiinteistönomistajat Ry 01.12.2016

Veikko Rintamäki, Di, puheenjohtaja

**Uusi Tenon sopimus 2016 sisältää merkittäviä laillisuusongelmia**

1. Tenojoen laaksojen ulkopuolella asuvien kalastusoikeuden haltijoiden asema
2. Elinkeinonvapaus kalastusmatkailun järjestämisessä
3. Oikeus vaikuttaa omaan ympäristöönsä
4. Määräämisoikeus yksityisessä vedessä
5. Kiinteistönomistajien omaisuudensuoja
6. Oikeus valita asuinpaikkansa
7. Saamelaisten oikeus kulttuuriinsa liittyvän kalastuksen harjoittamiseen
8. Yleinen kalastusoikeus Tenojoessa
9. Utsjoen kunnan asema
10. Yhteenveto

## 1. Tenojoen laaksojen ulkopuolella asuvien kalastusoikeuden haltijoiden asema

1. Kiinteiden pyydysten käyttökielto rajoittaa ulkopaikkakuntalaisten omaisuuteen luettavan kalastusoikeuden arvoa yli 50%. Keskimääräinen rajoitus n. 80% laskettuna saalistilastoista.

2. Vavalla ja vieheellä kalastaminen kiinteistön oikeuksilla on nimellinen eikä täytä yhdenvertaisuuden tunnusmerkkejä. Kalastaminen on kokonaan kielletty n. 100 pienimmältä kiinteistöltä.

3. Sopimuksessa ulkopaikkakuntalaiset on rinnastettu matkailukalastajiin ja matkailukalastajien kiintiöstä erotetun erityisen luvan (10 Eur) lunastamiseksi on esitettävä maksullinen kiinteistörekisteriote (18 Eur).

4. Ajallisesti ja paikallisesti rajattu kiintiö ei takaa ulkopaikkakuntalaiselle kalastusoikeuden haltijalle pääsyä kalastamaan omasta rannastaan tai oman kiinteistönsä vaikutuspiiristä sinä aikana, kun hän kalastusta voisi harjoittaa.

5. Erityislupien kiintiölle on määritelty yläraja, vaikka ulkopaikkakuntalaisten osuus kalastusoikeuksista kasvaa vääjäämättä tilakauppojen myötä myös tulevaisuudessa.

6. Viranomaisille on varattu mahdollisuus muuttaa matkailukalastajien lupamäärää sekä alueellisen ja ajallisen kiintiön lupamääriä ja myös erityisten kalastuslupien määrää. Tämä tekee ulkopaikkakuntalaisten kalastusrajoituksen epämääräiseksi eikä rajoitus siten vastaa määräystä perusoikeuksien rajoittamisen tarkkarajaisuudesta.

7. Voimaansaattamislaki ei anna lainkaan riittävää kuvaa siitä, miten huonoksi ulkopaikkakuntalaisen kalastusoikeutta omistavan kiinteistönomistajan asema uudenkin Tenon sopimuksen myötä muodostuu. Tarkkoja laskelmia erityisten kalastuslupien määristä ja jakautumisesta tilojen kesken ei ole esitetty. Erityisluvan tarkkoja lupaehtoja ei ole esitetty.

8. Lohensuojelun nimissä ulkopaikkakuntalaisilta kalastusoikeuden haltijoilta on kielletty kiinteiden pyydysten käyttö kokonaan ja vavalla ja vieheellä kalastusta on rajoitettu erittäin paljon. Alueella asuvien henkilöiden kiinteiden pyydysten käyttöä on rajoitettu voimaansaattamislaissa mainittu, noin. 30%, määrä. Vavalla ja vieheellä kalastusta heiltä ei ole entisestään rajoitettu.

- Tenon sopimuksessa eri omistajaryhmien yhdenvertaisuus ei toteudu. Sopimus rajoittaa perusoikeuksien ytimeen kuuluvaa omaisuudensuojaamme oleellisesti ja suhteettomasti.

## 2. Elinkeinonvapaus kalastusmatkailun järjestämisessä

1. Kalastusmatkailuyrittäjältä edellytetään kalastusoikeudellisen tilan omistamista ja henkilökohtaista asumista paikkakunnalla. Kalastusaikaa on Tenolla n. 8 viikkoa vuodessa.

2. Matkailuyrityksen työntekijänä eli soutajana voi toimia vain paikallinen asukas. Vain paikallinen henkilö saa soutaa venettä matkailukalastajille sallitun ajan ulkopuolella. Tällaisen työntekijän pitää asua paikkakunnalla koko vuoden voidakseen tehdä vuosittain vain 8 viikon kausityön.

3. Vain paikallinen matkailuyrittäjä voi rekisteröidä veneitä riittävästi vuokrattavaksi matkailukalastukseen.

- Elinkeinon vapaus kuuluu perusoikeuksiin ja uudessakaan Tenon sopimuksessa se ei toteudu. Suomen valtio ja Utsjoen kunta menettävät verotuloja. Työvoiman liikkuvuus ei ole mahdollista. Ulkopuoliset investoinnit kalastusmatkailuun estyvät käytännössä.

## 3. Oikeus vaikuttaa omaan ympäristöönsä

1. Vuosikymmeniä syrjittyjen ulkopaikkakuntalaisten kalastusoikeuden omistajien edustajaa ei ole jäsenenä tai asiantuntijana kuultu Tenon sopimuksen valmistelussa.

2. Kalastuskuntien edustajat ovat neuvottelukunnassa ajaneet pelkästään saamelaisasiaa ja ovat katsoneet oikeudekseen vastustaa ulkopaikkakuntalaisten osakkaidensa laillisia oikeuksia.

3. Valtioneuvoston oikeuskansleri ei ota kantaa eduskunnan päätösvallassa olevan lainsäädännön valmisteluun, johon myös Tenon sopimus kuuluu.

4. Eduskunnassa vahvistettavaan lakiin ei ole valitustietä kansalaisille.

- Vastuu ympäristöstä on Suomen perustuslain mukaisesti perusoikeus. Tenon sopimuksen laadinnassa on sivuutettu kokonaan lukumäärältään suurimman kalastusoikeuden omistajaryhmän, ulkopaikkakuntalaisten, oikeus vaikuttaa omaan ympäristöönsä.

## 4. Määräämisoikeus yksityisellä vesialueella

1. Tenon sopimuksessa Suomen valtio on edustanut itselleen määräämisoikeuden kalastuksesta yksityisellä vesialueella perustelematta asiaa mitenkään.

2. Tenon sopimuksessa annetaan kenelle tahansa, kalastuskunnan osakkuutta vaille olevalle henkilölle, asuinpaikan perusteella, laaja oikeus vavalla ja vieheellä kalastukseen osakaskunnan vesialueelle.

- Vesialueen omistajan oikeus määrätä kalastuksesta on sopimuksessa poistettu.

## 5. Kiinteistönomistajan omaisuudensuoja

1. Tenon sopimus mahdollistaa paikkakunnalla asuvien kalastuskunnan osakkaiden käyttää tilansa oikeutta kiinteisiin pyydyksiin Suomen puoleisella vesialueella, mutta rajoittaa muualla asuvien osakkaiden vastaavan oikeuden kokonaan pois.

2. Tenon sopimus estää kaikkia osakaskunnan osakkaita käyttämästä laillista osuuttaan vavalla ja vieheellä kalastamiseen osakaskunnan vesialueella.

3. Nämä rajoitukset laskevat osakkaiden kiinteistöjen arvoja sekä niiden vakuusarvoja ja estävät kalastusoikeuden siirtämisen korvausta vastaan ja siten rajoittavat osakkaan omaisuuden taloudellista käyttöä.

4. Tenon sopimus siirtää kaikkien osakkaiden kalastusoikeuden vapaan ja vieheeseen Suomen valtiolle, vaikka valtion omistusosuus Tenon vesialueesta on vain alle 20%, joidenkin tietojen mukaan n. 5%.

- Tenon sopimus loukkaa vakavasti kiinteistönomistajien omaisuuden suojaa.

## 6. Oikeus valita asuinpaikkansa

1. Tenon sopimus poistaa kalastusoikeutta hallitsevan henkilön mahdollisuuden valita asuinpaikkansa menettämättä kalastusoikeuttaan.

2. Perustuslakivaliokunta on tulkintakäytännössään katsonut, että pelkän maantieteellisen perusteen nojalla ei tule asettaa ihmisiä eri asemaan (PeVL 59/2001 vp/I s. 2.), joten kalastusoikeuksien omistajien oikeuksien käytön sääntely asuinpaikan perusteella on lähtökohtaisesti kielletty.

3. Osakas voi joutua vaihtamaan asuinpaikkansa joko tilapäisesti tai pysyvästi henkilökohtaisten syiden, työtehtäviensä, opiskelun tai muun syyn vuoksi eikä sen tulisi vaikuttaa osakkaan omaisuuteen luettavan kalastusoikeuden käyttämiseen. Myös kalastusoikeuden siirto on estetty.

4. Vakituisen asuinpaikan määrittämiseen ei viranomaisilla ole käytettävissä relevanttia rekisteritietoa. Avoimeksi jäävät esimerkiksi Utsjokelaisen opiskelijan, rakennusalan ammattilaisen, sekä ulkomailla asunnon omistavan eläkeläisen asema. Mitenkään ei ole määritelty sitä, minkä ajan paikkakunnalta voi olla pois menettämättä paikallinen – statusta. Viranomaiselle jää merkittävä harkintavalta. Tässäkään ei tarkkarajaisuuden vaatimus täyty.

- Tenon sopimuksessa on edelleen sovellettu ulkopaikkakuntalaisia syrjivää asuinpaikkaperiaatetta. Se ei toteuta yhdenvertaisen kohtelun vaatimusta.

## 7. Saamelaisten oikeus kulttuuriinsa liittyvän kalastuksen harjoittamiseen

1. Suomen valtio on perustuslaissa taannut saamelaisille oikeuden kulttuuriinsa kuuluvan kalastusperinteen harjoittamiseen.

2. Maata omistamattomien saamelaisten oikeudet olisi pitänyt valtion hoitaa oman vesialueensa kalastusoikeuksia käyttämällä, kuten porotiloille on annettu.

3. Maaomistuksensa kautta kalastusoikeutta omistavan saamelaisen oikeudet olisivat voineet toteutua ilman erityistoimia.

4. Kiinteistöjen kalastusoikeudet olisi tullut kohdistaa kiinteistönomistajille, eikä niillä olisi tullut vähimmässäkään määrin kattaa valtion vastuita.

5. Lohensuojelun perusteella olisi voitu rajoittaa kaikkien perusoikeuksia - myös saamelaisten. Rajoittaminen olisi tullut toteuttaa yhdenvertaisesti todellisen ja tutkitun tiedon perusteella ja vain tarvittavaksi ajaksi.

- Saamelaisten oikeuksista on Suomen valtion vastattava. Saamelaisten oikeudet eivät ole Tenon sopimuksen saatteessa mainitulla tavalla ristiriidassa ulkopaikkakuntalaisten oikeuksien kanssa vaan sopimus olisi tullut laatia siten, että molemmat toteutuvat mahdollisimman hyvin.

## 8. Yleinen kalastusoikeus Tenojoessa

1. Tenon sopimus estää satojen ulkopaikkakuntalaisen kalastusoikeuden haltijoiden kalastuksen lähes kokonaan lohensuojelun nimissä ja sallii valtion ylittää osuutensa vesialueen oikeuksista myymällä matkailukalastajille edelleen n. 7000 lupavuorokautta kalastukseen rannalta ja veneestä vavalla ja vieheellä
.
2. Suomen kalastuslain mukaan osakaskunta määrää vesialueellaan kalastuksesta ja osakkaiden kalastusoikeus on siirrettävissä. Näin ollen osakkaiden tulisi voida myydä liikeneviä kalastusoikeuksiaan matkailukalastajille.

3. Suomen valtion omistusosuuden mukaiset kalastusoikeudet tulisivat enimmäkseen käytetyiksi jo valtion luovuttaessa kalastusoikeuksiaan perustuslain määrittelemään tarkoitukseen ja ylijäävän osuuden valtio voisi hyödyntää matkailukalastajille myytäviin päivälupiin.

- Yleinen kalastusoikeus Tenojoessa on tärkeä, mutta se ei nauti perustuslain suojaa siten, että ulkopaikkakuntalaisten kiinteistönomistajien kalastusoikeutta olisi tullut sen vuoksi rajoittaa.

## 9. Utsjoen kunnan asema

1. Utsjoen kunta on taloudellisessa ahdingossa. Yli 60% kunnan menoista katetaan suoralla valtionavulla.

2. Tenon kalastussääntö monopolisoi kalastusmatkailuun liittyvän yritystoiminnan.

3. Kunnan väkiluku on kiihtyvästi pienentynyt, eikä työvoimaa kausiluontoiseen kalastusopas – työhön juurikaan ole tarjolla.

4. Verotuotto pienestä ja hajanaisesta yritystoiminnasta on vaatimaton.

5. Kunta suojelee paikallisten henkilöiden yritystoimintaa. Kunta ei ole kannanotoissaan huolestunut Tenon sopimuksen vaikutuksesta verotuloihin eikä myöskään sen vaikutuksista kuntalaisten varallisuusarvoihin, kuten tilojen vakuusarvoihin ja kauppahintoihin.

- Suomen valtio joutuu kasvattamaan valtionapua kunnalle, jonka alueella on satoja kilometrejä kalastusmatkailun kannalta loistavia lohijokien rantoja. Kunnan lisäksi valtio menettää verotuloja.

## 10. Yhteenveto

Tenon sopimuskokonaisuuteen liittyvien asiakirjojen valmistelussa ja niiden sisällössä on niin merkittäviä oikeudellisia ongelmia, että voimaansaattamislaki tulisi kokonaan jättää hyväksymättä.

Mahdollinen hyväksyminen ei voisi edellä esitettyjen perusteiden mukaan tapahtua tavallisessa lainsäätämisjärjestyksessä.

Mikäli se poikkeuslakina tulisi hyväksyttäväksi, pitäisi Tenon kalakorvauslain voimassaolo ulottaa poikkeuslain voimassaolon ajaksi tai vaihtoehtoisesti säätää erillinen korvauslaki sopimuksen aiheuttamien menetysten korvaamiseksi valtion varoin.